

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

129:3. 2009

”Vi tar farväl av pianoläraren”

Retoriska konstruktioner av en homosexuell manlig subjektivitet utifrån tal om öppenhet och homosexuell exklusivitet i svensk homopress 1965–1986

Av Hanna Bertilsdotter Rosqvist

I signaturen Peejs ledare i tidningen *Revolt mot sexuella fördomar* 1980 återfinns en beskrivning av två sorters icke-öppna. Å ena sidan återfinns de som ”vill men inte kan”. Å andra sidan de som ”kan men inte vill”. Att komma ut beskrivs inledningsvis i ledaren som något som inte är ”så självklart för alla”. Snarare kan det ses som en process som ”kan ta flera år” där ”det slutliga avgörandet måste komma inifrån”. För den som vill men inte kan antas det vara betydelsefullt med ”en extra sporre och hjälp till att så småningom ta steget fullt ut”. Som exempel på en sådan sporre anger Peej Den Homosexuella Frigörelseveckan som, tillsammans med sin föregångare Den Homosexuella Frigörelsedagen, arrangerats av Riksförbundet för sexuellt likaberättigandes (RFSL) Stockholmsavdelning sedan 1978.¹ Därefter skriver Peej:

Det är betydligt värre med alla dem som kan men inte vill. De kommer med allsköns ursäkter och undanflykter, men i grunden är det bara äcklig egoism som avslöjar hur litet de har att ge sina medmänniskor. Många tycker att det är deras ”privatsak”. Jag vill då gärna citera Kjell Rindar, som i ett tal under parkfesten [i samband med Frigörelseveckan] efter demonstrationen sa, att så länge tusentals bögar förföljs, trakasseras, fängslas, mördas [...] för sin kärleks skull, är homosexualiteten inte någons privatsak.²

1. Den Homosexuella Frigörelsedagen arrangerades för första gången av RFSL Stockholm 1977, för andra gången i Sverige, i Stockholm 2/9 1978. Året därpå, mellan 26/8 och 2/9, arrangerades för första gången Homosexuell Frigörelsevecka i Stockholm. ”Homosexuella Frigörelsevecka. Tillsammans är vi oemotståndliga”, *Revolt* 1979:10, s. 4.

2. Peej, ”Det handlar om Din kärlek”, *Revolt* 1980:10, s. 3.

Fil. dr Hanna Bertilsdotter Rosqvist, f. 1976, är forskarassistent i genusforskning och sociologi vid Umeå universitet. För närvarande arbetar hon på en bok med arbetstiteln ”Vi tar farväl av pianoläraren: bisexuella praktiker och homonormativa subjektiviteter i den svenska gaypressen 1954–1986”.

Adress: Umeå universitet, Sociologiska institutionen, 901 87 Umeå

E-post: hanna.bertilsdotter@soc.umu.se

Ledaren kan läsas som ett uttryck för slutet på en diskursiv förändring i svensk homopress: från ett ideal om diskretion till ett ideal om öppenhet. I och med denna ledare från 1980 framställdes att komma ut som något självklart. Det var inte längre "någons privatsak". Att inte komma ut krävde därför särskilda skäl.

I de första fyra numren av tidningen *HOMO: international magazine* återkom erotiska seriestrippar på "Sidan sex". Flertalet har ett tydligt manligt homosexuellt tema. En av dem kretsar emellertid kring den manlige pianoläraren. I seriens olika avsnitt får vi följa hur han först förför och har sex med sin unga, om än fullvuxna, kvinnliga elev, därefter med elevens mamma. I nummer fem av *HOMO* som publicerades 1969 var serien försvunnen. Seriens frånfälle kommenterades av redaktionen på följande vis: "På detta uppslag där vi frossar i homosex har vi nöjet att presentera killarna i vår nya homoserie BOB-BIBBY-BOP, som TIM ritat. På allmän begäran kommer sedan detta serieuppslag helt att domineras av homosex. Vi tar farväl av pianoläraren."³

Denna händelse i *HOMO* kan läsas som början på en annan diskursiv förändring, där ett ideal om en viss typ av sexuell inklusivitet och en subjektivitet som sexuell minoritet överges till förmån för (homo)sexuell exklusivitet och en subjektivitet som bög.⁴

Flera forskare har argumenterat för homopressens stora betydelse i formandet och konstituerandet av en (modern) homosexuell manlig subjektivitet och ett (modern) homosamhälle. Homopressen fungerar för det första som en viktig röst som riktar kritik utåt, till exempel genom att synliggöra samhällelig homofobi. För det andra som en röst som riktar sig inåt, som bidrar till att bygga en homosexuell subjektivitet och ett homosamhälle. Detta sker exempelvis genom att bekräfta de värderingar som finns i den samhällsgrupp som den riktar sig till,⁵ att erbjuda information, att få människor att inse att

3. *HOMO* 1969:5, s. 6.

4. Jmf. även Hanna Bertilsdotter, "Bland bögar, smygisar och queerkids: en diskussion kring framväxten av en hegemonisk homosexuell maskulinitet", *Nationellt seminarium om mansforskning: 11–12 mars 2003* (Göteborg 2004). Kampen eller debatten mellan "de öppna" och "smygisarna" har diskuterats på flera håll inom svensk homohistorisk forskning. Se t. ex. Margareta Lindholm & Arne Nilsson, *En annan stad: kvinnligt och manligt homoliv 1950–1980* (Stockholm 2002).

5. Rodger Streitmatter, *Unspeakable: the rise of the gay and lesbian press in America* (Boston 1995) s. ix.

de inte är ensamma⁶ och att hjälpa människor att nätverka inom den vidare homosexuella världen. Hjälptill nätverkande sker på olika vis. För det första genom att erbjuda utrymme i tidningarna för kontaktannonser, så att människor i mer isolerade geografiska delar har en möjlighet att träffa andra i samma område. För det andra genom att sprida information om olika typer av träffställen för människor intresserade av homosexuella kontakter. För det tredje genom att läsare uppmanas att bidra till tidningen genom att skriva om observationer, erfarenheter, frågor eller problem och få råd av tidningens medarbetare. Tidningarna har vidare något som Mark J. McLelland beskriver som "a 'community' feel about them". De kan i mångt och mycket förstås som dörröppnare, som en första väg in i homosamhället för personer som har kommit underfund med att de är homo- eller bisexuella eller känner homo- eller bisexuellt.⁷ Betydelsen av homopressen i spridandet och kläckande av idéer och kunskap, kontakt- och nätverksskapande samt dess funktion som homorörelsens interna debattarena, kan således jämföras med betydelsen av andra, mer etablerade sociala rörelsers interna press.⁸

Trots dess relativa betydelse är forskning om homopressen ett litet område såväl internationellt sett⁹ som utifrån ett svenskt perspektiv.¹⁰ Det kan jämföras med det relativt stora forskningsintresse som ägnats åt representationer

6. Wim Lunsing, "Japanese gay magazines and marriage advertisements", i Gerald Sullivan & Laurence Wai-Teng Leong (red.), *Gays and lesbians in Asia and the Pacific: social and human services* (Philadelphia 1995) s. 74.

7. Mark J. McLelland, *Male homosexuality in modern Japan: cultural myths and social realities* (Richmond 2000) s. 129.

8. Jmf. exempelvis Maria Dizenos diskussion kring betydelsen av *Votes for Women*, en av den brittiska suffragetterörelsens tidningar. Maria Dizenzo, "Militant distribution: votes for women and the public sphere", *Media History*, 2000(6):2, s. 115–128.

9. I USA hör journalistikhistorikern Rodger Streitmatter såväl till pionjärerna på området som till fåtalet som ägnat det något intresse. Utöver Streitmatters studie av amerikansk homopress under 1900-talet har ytterligare ett fåtal studier av nationell homopress gjorts från och med mitten av 1990-talet, se McLelland (2000), kapitel 6 för en översikt.

10. Utöver den retrospektivt, främst erfarenhetsbaserade berättelse om homopressen i Sverige som återfinns i en populärvetenskaplig artikel av Eva Ahlberg, "Homo-Sverige utanför RFSL: en historisk exposé", i Martin Andreasson (red.), *Homo i folkhemmet* (Göteborg 2000), eller i några enstaka ingångar i böcker och som i övrigt kretsar kring annat än just homopressen, exempelvis Michael Holm, *Udda eros* (Täby 1971); Andr  az Wasniewski, *Den korrekta avvikelser: vetenskapsanv  ndning, normalitetsstr  vanden och exkluderande praktiker hos RFSL, 1950–1970* (Ume   2007); Hanna Hallgren, *N  r lesbiska blev kvinnor: lesbiskfeministiska kvinnors diskursproduktion r  rande k  n, sexualitet, kropp och identitet under 1970- och 1980-talen i Sverige* (G  teborg 2008) saknas i dag helt forskning om den svenska homopressen.

av HBT-personer,¹¹ företrädesvis homosexuella män, i straight press.¹² Med straight press menas tidningar vars idealkonsument företrädesvis är heterosexuellt identifierad. Det råder dock inte någon brist på material. Från 1954 fram till 2009 har det åtminstone getts ut en homotidning i kvartalet. De första tidningarna gavs ut kvartalsvis medan det mellan 1969 och 1986 återfanns en stabil månatlig professionell utgivning i Sverige. 1978 uppgav till exempel chefredaktören för tidningen *Revolt*, Michael Holm, att dess upplaga var något över 6000 exemplar i månaden.¹³ Parallellt med denna stabila månatliga produktion återfanns även den, under denna period något mindre stabila, kvartalsmässiga utgivningen av RFSL-anknutna tidskrifter.

I denna artikel är tanken att göra en diskursiv närläsning av artiklar publicerade i svensk homopress mellan 1965 och 1986. Fokus är två debatter i svensk homopress som äger rum med särskild intensitet i anslutning till en förändringsprocess inom RFSL från och med mitten av 1960-talet fram till början av 1980-talet.¹⁴ Den första debatten kretsar kring diskretion gentemot öppenhet som ideal, och den andra kring ett ideal om sexuell inklusivitet gentemot homosexuell exklusivitet. De huvudsakliga arenorna för de två debatterna är de från RFSL fristående tidningarna *HOMO* och *Viking/Revolt*, varför dessa kommer att presenteras särskilt utförligt i ett kommande avsnitt.

11. HBT står för Homo- och Bisexuella samt Transpersoner. Begreppet myntades av Greger Eman 2000, dåvarande chefredaktör för RFSL förbundets tidning *Kom Ut!* Greger Eman, "Välkommen till HBT-samhället!", *Kom Ut!*, maj-numret 2000.

12. Bara i Sverige återfinns åtminstone fyra studier på området: Benny Henriksson & Hans Ytterberg, *Fiendebilder. Vinklingen av homosexualiteten i massmedierna* (Stockholm 1990); Martin Andreasson, *Öppenhet och motstånd: om homosexualitet i massmedia 1990–1994* (Stockholm 1996); Emma Sahlman, *Hundbajs och böglervar: en studie av mediernas skildring av hbt-personer* (Stockholm 2005); Hanna Bertilsdotter Rosqvist, *Lagom lika, lagom olika: en diskussion om makt, retorik och bi-teoretiska/sexuella subjektiviteter* (Umeå 2007).

13. Michael Holm, "Revoltposten", *Revolt* 1978:3, s. 52.

14. Se Wasniowski (2007); Stig-Åke Pettersson, "En svensk homorörelse växer fram: RFSL 1950–2000", i Martin Andreasson (red.), *Homo i folkhemmet* (Göteborg 2000). Som en anmärkning återfinns gott om svensk forskning som framhållit början av 1960-talet fram till mitten av 1970-talet som en tid märkt av politisk och kulturell förändring kring synen på kön och (hetero)sexualitet, exempelvis könsrollsdebatten, den sexualliberala debatten, kvinno- och mansrörelserna. Se t. ex. Lena Lennerhed, *Frihet att njuta: sexualdebatten i Sverige på 1960-talet* (Stockholm 1994); Anja Hirdman, *Tilltalande bilder: genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn och Fib aktuellt* (Stockholm 2002); Helena Hill, *Befria mannen! Idéer om förtryck, frigörelse och förändring hos en svensk mansrörelse under 1970- och tidigt 1980-tal* (Umeå 2007).

Homonormativitet

Inom den gren av bisexualitetsforskningen som är influerad av poststrukturalism och queerteorier har det sedan slutet av 1990-talet utvecklats ett kritiskt bisexuellt teoretiskt perspektiv. Utifrån perspektivet betonas betydelsen av att som bisexualitetsforskare kritiskt undersöka vad tal om bisexualitet *möjliggör*, snarare än definiera vad bisexualitet *är*.¹⁵ Bisexualitet används utifrån detta perspektiv som en diskursiv nyckel för att undersöka olika typer av subjektiviteter, normer och hur de upprätthålls.¹⁶

Här kommer jag att utgå från det kritiska bisexuella teoretiska perspektivet. Detta innebär att förekomsten av tal om bisexualitet i vid bemärkelse har varit studiens utgångspunkt och urvalsram vid materialinsamlingen. Jag har för det första varit intresserad av *när* och i *vilka* olika typer av sociala debatter som tal om bisexualitet används. För det andra har jag varit intresserad av vilka subjektiviteter och ideal som talet om bisexualitet möjliggör och reproducerar i dessa debatter.

I sexualitetshistorisk forskning från slutet av 1990-talet och under 2000-talet återkommer två metaberättelser om diskursiv förändring, inspirerade av Michel Foucault.¹⁷ För det första hur en viss typ av begärspraktiker från slutet av 1800-talet började att förstås och talas om som uttryck för sexualitet.¹⁸ Detta nya sexualitetsbegrepp, som även kopplas samman med en föreställning om ett modernt samhälle, konstrueras i relation till en berättelse om ett förmodernt Sverige som, förutom odifferentierade begärspraktiker mellan personer av samma kön, även kännetecknades av tystnad kring dessa begärspraktiker.¹⁹ För det andra hur vissa (främst manliga) individer började förstå sig själva som homosexuella subjekt. När dessa förändringar sker kan

15. Se t. ex. Jo Eadie, "Living in the past: savage nights, bisexual times", *Journal of Gay, Lesbian, and Bisexual Identity*, 1997(2):1; Jo Eadie, "That's why she is bisexual: contexts for bisexual visibility" och "Editor's roundtable discussion: the bisexual imaginary", i Bi Academic Intervention (red.), *The Bisexual imaginary: representation, identity and desire* (London 1997) s. 200; Clare Hemmings, *Bisexual spaces. A geography of sexuality and gender* (London 2002) s. 2.

16. Jmf. Eadie (1997); Merl Storr (red.), *Bisexuality: a critical reader* (London 1999); Hemmings (2002).

17. Exempelvis används ett Foucaultcitat återkommande inom forskningen: "Sodomiten var en återfallsförbrytare, den homosexuelle är nu en art." Michel Foucault, *Sexualitetens historia. 1, Viljan att veta* (Stockholm 1980) s. 57.

18. Se Lena Lennerhed, *Sex i folkhemmet. RFSUs tidiga historia* (Hedemora 2002) s. 13.

19. Se Fredrik Silverstolpe, "Praxis och teori 1726–1864", i Fredrik Silverstolpe, Greger Eman, Dodo Parikas, Jens Rydström & Göran Söderström (red.), *Sympatiens hemlighetsfulla makt. Stockholms homosexuella 1860–1960* (Stockholm 1999) s. 36.

tänkas bero på vilken kontext som studeras.²⁰ Men att de har skett förefaller det råda forskningsmässig samstämmighet om.

Utifrån ett svenskt queerhistoriskt perspektiv – och i linje med queerforskningen i stort – betonas betydelsen av att kritiskt granska olika typer av heteronormativiteter, konstruktioner och upprätthållande av heterosexuell normalitet.²¹ Inom svensk HBT-aktivism och internationell queerforskning pågår sedan några år en diskussion om heteronormativitetens släktingbegrepp *homonormativitet*. Begreppet homonormativitet är inte särskilt teoretiskt utvecklat. Det förekommer dock i två olika betydelser, med koppling till två olika kontexter: en mer aktivistisk och en mer akademisk. Samma år som Greger Ekman myntade begreppet HBT, år 2000, i syfte att synliggöra bisexuella och transpersoner inom homovärlden, myntade jag begreppet homonormativitet i ett svenskt HBT-aktivistiskt sammanhang, som ett sätt att synliggöra och problematisera normer inom homovärlden.²² Därefter har begreppet i en aktivistisk kontext använts som ett *självkritiskt inifrånperspektiv*²³ på normer om samkönade relationer och begär inom homokulturen.²⁴ Här kan man exemplifiera med bisexuella som befinner sig i olikkönade parrelationer, personer i flersamma könsmixade relationer eller bisexuella som uttrycker ett olikkönat begär offentligt i ett homosammanhang och som därmed misstänkliggörs och osynliggörs. Sedan 2003 förekommer en annan betydelse av begreppet homonormativitet i ett amerikansk akademiskt sammanhang som ett sätt att kritisera straight mainstreammedias heteronormativa konstruktioner av en viss typ av "goda" homosexuella snarare än andra.²⁵ Utifrån denna använd-

20. Se Greger Eman, "Café Frisk Luft. Den homosexuella infrastrukturen i Stockholm 1880–1920", i Fredrik Silverstolpe, Greger Eman, Dodo Parikas, Jens Rydström & Göran Söderström (1999) s. 104; Arne Nilsson, *Såna & riktiga karlar* (Göteborg 1998) s. 162–167; Nick Selby, "Queer shoulders to the wheel: Whitman, Ginsberg and bisexual politics", i *Bi Academic Intervention* (1997) s. 123f.

21. Jmf. Jens Rydström, "Att queera historien: framväxten av ett nordiskt forskningsfält", *Scandia*, 2007(73):2, s. 86–112.

22. Hanna Bertilsdotter, "Hur tolerant är egentligen homonormativiteten?" och "Jenny, Rickard och Julijana älskar varandra", *Kom Ut!*, maj-numret 2000.

23. Jmf. Rydström (2007). Utifrån Rydströms diskussion kan ett inifrånperspektiv förstås som en korsbefruktning mellan akademi och aktivism, där forskningen växer och har växt fram i intim samverkan med aktivismen.

24. Se t. ex. RFSL, "2.1 Normativitet", i *RFSL:s principprogram*, <www.rfsl.se>, 4/12 2008, eller definitionen på Wikipedia som i sin tur hänvisar till RFSL Ungdom, Wikipedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Homonormativity#Homonormativity>, 4/12 2008.

25. 2003 använder queerforskaren Lisa Duggan begreppet homonormativity. Lisa Duggan, *The Twilight of equality? Neoliberalism, cultural politics, and the attack on democracy* (Boston 2003). 2008 följts diskussionen som Duggan initierat 2003 upp i vinternumret av *Radical History Review*, i form av ett särskilt temanummer; "Queer futures: the homonormativity issue".

ning dissekteras mediernas inkludering av vissa snarare än andra homosexuella stereotyper och subjektiviteter inom "den goda sexualiteten" medan andra exkluderas och konstrueras som avvikande, obegripliga och moraliskt problematiska.²⁶ Här blir användandet av homonormativitet, snarare än ett självkritiskt inifrånperspektiv i enlighet med det mer aktivistiska användandet, ett *kritiskt* inifrånperspektiv. Bruket av homonormativitet påminner här om begreppet heteronormativitet. Det vill säga som ett sätt att problematisera heterosexuella normer. Inte, i enlighet med den aktivistiska användningen av begreppet homonormativitet, som ett sätt att problematisera homosexuella normer.

I artikeln kommer jag inte att adressera tal om bisexualitet direkt. Snarare diskuteras några exempel på konsekvenser av detta tal. För det första debatterna om öppenhet gentemot diskretion, samt homosexuell exklusivitet gentemot sexuell inklusivitet och solidaritet över sexualitetsgränserna. För det andra om subjektiviteter som homosexuell man och bög samt sexuell minoritet eller sexuell avvikare: subjektiviteter som tal om bisexualitet möjliggör. Det är dock viktigt att betona att beskrivningen och diskussionen av debatterna baseras på ett särskilt sorts urval och på särskilda teoretiska utgångspunkter. Utifrån ett annat urval och andra teoretiska utgångspunkter hade jag sett andra debatter och andra (o)möjliggjorda subjektiviteter.

Begreppsanvändningen HBT eller homo är inte utan ambivalenser, något som denna artikel sätter fingret på. Jag har medvetet valt att främst tala om homovärlden, homopressen och homokulturen, snarare än HBT-världen, HBT-pressen eller HBT-kulturen, när jag talar om en kultur där homosexualitet företrädesvis är norm, om än inte exklusivt riktad till homosexuella.

Homopressen i Sverige – en kortfattat översikt

1954 gav RFSL ut Sveriges första tidning som riktade sig till en publik företrädesvis bestående av män sexuell attraherade av andra män: *RFSLS medlemsblad*. Tidningen som med tiden kom att kallas *Följeslagaren* gavs ut fram till 1972. Från och med 1960 var underrubriken till tidningsnamnet, "svensk homofil tidskrift". 1961 beskrevs syftet med *Följeslagaren* "att som sin viktigaste uppgift ha att lämna vederhäftig upplysning om homosexualiteten".²⁷ Tidningen beskrevs retroaktivt av den sexualpolitiska aktivisten och journa-

26. Gayle Rubin, "Thinking sex: notes for a radical theory of the politics of sexuality", i Carol S. Vance (red.), *Pleasure and danger: exploring female sexuality* (New York 1984).

27. *Följeslagaren* 1961:1–2, s. 3.

listen Michael Holm som en tidning som varit märkt av sin redaktions rädsla för att "tidskriften av utomstående skulle betraktas som 'boulevardblad' " varför man undvikitt att "skriva 'populärt' ", vilket innebar att tidningen fick "en mycket begränsad läsekrets".²⁸

Följeslagaren var långt ifrån den enda tidningen. Under åren 1954–1986 gavs nio rikstäckande tidningar ut med företrädesvis redaktionellt innehåll skrivna för och av personer (främst män) med ett sexuellt intresse för personer av samma kön.²⁹ Somliga tidningar gavs ut av RFSL³⁰, medan andra gavs ut av – från RFSL oberoende – medlemmar inom homosamhället.³¹

I och med *HOMO* inleddes en ny era i den svenska homopressens historia. Tidningen *HOMO* gavs ut med fem nummer i Sverige mellan 1966 och 1969. Ansvarig utgivare och redaktör var Carl Rådemyr-Regman.³² Sverige fick då en homopress som var fristående från RFSL samt en publikation vars målsättning kan beskrivas ha varit att nå en större läsekrets genom att skriva populärt och radikalt.³³ *HOMO* lades på is 1969.³⁴ Samma år började emellertid den svenskspråkiga tidningen *Viking* att ges ut i Danmark. *Vikings* redaktör var den svenska journalisten Michael Holm och 1971 flyttade redaktionen tidningen till Sverige. I samband med flytten bytte tidningen namn till *Revolt – mot sexuella fördomar*. I likhet med *HOMO* betonade *Revolt* betydelsen av att nå en större läsekrets och verka för sexualpolitisk förändring.³⁵ Till skillnad från *HOMO* som både beskrev sig som en internationell tidning och som "en oavhängig tidskrift för minoriteterna, speciellt de homofila och

28. Holm (1971) s. 52f.

29. Här utesluter jag tidningar vars innehåll främst var pornografiskt. Exempel på sådana tidningar är *Killen: Nordens största annonstidning för killar som gillar killar* som gavs ut av Revolt Press som även gav ut *Revolt*.

30. *Följeslagaren* går i graven 1972. Mellan 1974–1980 ger förbundet ut *Tidskrift för RFSL*. Denna ersätts 1980 av *Kom Ut!* I samband med frigörelseveckan 1979 gav RFSL Stockholm ut ett nummer av *Organet*.

31. *HOMO. International magazine* som gavs ut av Akro-förlaget, *Viking – svensk homofil tidskrift* (1969–1971) som gavs ut i samarbete med I.H.W.O. – International Homosexual World Organization, samt *Revolt mot sexuella fördomar* (1971–1983, 1984–1986) och *Magasin Gay* (1983–1984) som båda gavs ut av Revolt Press.

32. Carl Regman återkommer som en pseudym för Carl Rådemyr, ibland signeras artiklarna med Carl Regman, ibland med Carl Rådemyr, ibland med Carl Rådemyr-Regman. I texten refererar jag till honom som Carl Rådemyr-Regman även om referenserna till honom i noterna beror på vilken signatur som använts i artikeln i fråga.

33. Holm (1971) s. 52f; *HOMO* 1966:1, s. 3.

34. Utifrån en intervju jag gjorde med Carl Rådemyr-Regman 14/7 2008 lades tidningen på is snarare än lades ner.

35. Holm (1971) s. 52f.

bifila"³⁶, beskrevs *Viking/Revolt* mer i linje med *Följeslagaren* som en "svensk homotidskrift"³⁷ eller "svensk HS-tidskrift".³⁸

Identifikation med ett diskretions- eller öppenhetsideal

Frågan om öppenhet väcktes för första gången i samband med några diskussioner mellan *HOMO*s redaktion och tidningens läsare. En av läsarna menade i en insändare 1967 att det var problematiskt att benämna "en så allmän tidskrift" för *HOMO*. För det första för att "många som på grund av annat ordbruk inte betraktar sig som homofila, ofta inte ens som bifila, men som har behov ibland av kontakt med homofiler" inte kommer att attraheras av en tidning med ett sådant namn. För det andra att detta var problematiskt med tanke på att "det finns många rena homofiler som är mest intresserade av precis denna grupp". På detta svarade *HOMO*s redaktion att man tycker att "namnet *HOMO* är ett alldeles förträffligt namn".

Vi är inte okunniga om att "homo" i slarvigt tal används som ett öknamn på homofila, och vi vill inpränta i våra läsare, att det är fel att använda "homo" på detta sätt. Vi tycker att *HOMO* är ett vackert namn, som det bör vara lätt att associera till, även om det språkligt sett inte är korrekt att sätta likhetstecken med "homofil". Vi tror heller inte risken är så stor att sympatiserande läsare avstår från att köpa oss i tidningskioskerna för namnets skull. De som är blyga kan ju alltid köpa *HOMO* direkt från förlaget. Sen förstår vi inte riktigt varför de som är intresserade av homofila kontakter skulle stötas bort av namnet *HOMO*, när det istället bör vara extra lockande, när vi inte döljer att vi är till för de homofila och bifila minoriteterna!³⁹

En parallell till frågan om öppenhet, där *HOMO*s redaktion argumenterade för öppenhet i relation till läsare som snarare argumenterade för diskretion, fanns även frågan om sexualpolitisk radikalitet. I diskussionen återfinns å ena sidan läsarröster som välkomnade tidningen utifrån ett sexualpolitiskt perspektiv.⁴⁰ Å andra sidan återfinns mer kritiska röster. Exempelvis höjde

36. *HOMO* 1966:1, s. 3.

37. *Viking* 1970:6, omslaget.

38. *Viking* 1970:7, omslaget, samt *Revolt* 1971:2, omslaget.

39. *HOMO* 1967:2, s. 40f. Frågan om öppenhet återkommer i diskussioner mellan tidningens redaktion och dess läsare. 1968 kritiseras namnet *HOMO* för att inte vara diskret nog i samband med att *HOMO* startat The Homo Club som ett alternativ till RFSL. *HOMO* 1968:3, s. 39.

40. T. ex. *HOMO* 1967:2, s. 40.

en kritiker ett varnande finger 1969 och skrev: "blanda inte ihop homosex och politik".⁴¹

Den indignerade läsarrösten i *HOMO* 1969, som kan ses som företrädare för ett diskretionsideal, kom dock att stöta på ett allt större diskursivt motstånd. Åren 1971–1972 kan ses som ett brytningsår när företrädare för de två olika idealen drabbade samman. Debatten var under dessa år för det första som mest intensiv när det kom till antal artiklar. För det andra framstår de olika företrädarnas röststyrka som mest jämn vid denna tid, det vill säga ingen talade utifrån vare sig ett relativt under- eller överläge. Därefter drog företrädare för öppenhetsidealet ifrån under de följande åren. Som en illustration på detta kommenterades de första homodemonstrationerna i Sverige, och den dåliga uppslutning dessa fick i Uppsala och Stockholm, i sommarnumret av *Följeslagaren* 1971.

Sörens [Klippfjell, initiativtagare] glödande entusiasm förbyttes i bitter besvikelse, vilket han till stor del skyllde på bristande intresse från RFSL:s sida. Men även om RFSL haft mera tid för förberedelser och haft möjlighet att propagera mer för aktionen, så hade ändå anslutningen troligen inte blivit mycket större av de nämnda skälen [sista dagen på storhelgen midsommar, fortfarande alltför få som på "ett så drastiskt sätt vågar bryta med sina invanda fördomar om anonymitet genom en offentlig demonstration"]. Tyvärr är nog de flesta av oss ännu inte mogna för så djärva framträdanden".⁴²

Notisen följdes emellertid upp av en artikel på samma uppslag som kretsade kring frågan "Vara anonym eller uppträda öppet?", dock utan att frågan blev besvarad. I följande nummer av *Följeslagaren*, som publicerades ett år senare och tillika var det sista numret innan tidningen gick i graven, betonade dock Stig-Åke Petterson i sin ledare betydelsen av "upplysning och öppenhet".⁴³ Petterson var då nyttillträdd förbundsordförande för RFSL och redaktör för *Följeslagaren*.

I nummer tre av *Revolt* 1972 publicerades en längre artikel av Robert D. Robinson, ordförande för Klubb Albert i Stockholm. Artikeln kretsade kring "självacceptering" och vad det innebar att acceptera sig själv. En utgångspunkt var att "medicinska experter" i dag "erkänner" att det inte finns något "bot" mot

41. *HOMO* 1969:5, s. 27f.

42. "Demonstrationer i Uppsala och Sthlm", *Följeslagaren* 1971:2, s. 10.

43. Stig-Åke Petterson, "Några tankar om verksamheten", *Följeslagaren* 1972:1, s. 3.

homosexualitet och att homosexualitet inte skall ses som "någon sjukdom". Detta erkännande resulterade i att "behandling av patienter som lider av neurotiska besvär orsakade av en förtryckt homosexuell läggning" skall utgå från att "patienten måste acceptera sin homosexuella läggning". Detta ledde i sin tur till tal inom "de homosexuella kretsarna" om "självacceptering". Robinson argumenterade i artikeln för en definition av självacceptering som innebar att: "Personen accepterar sin homosexualitet, han döljer inte sin homosexualitet inför andra människor, han skäms inte för att vara homosexuell." Definitionen av självacceptering var den enda bland möjliga definitioner som kan "leda till en väl anpassad individ utan farhågor, tvivel, skam- och skuld känslor", enligt Robinson, och var därför också "ett ideal som vi måste sträva efter".⁴⁴

Även om jag menar att ett diskursivt skifte skedde mellan 1971 och 1972 – där öppenhetsidealet åtminstone i homopressen efterhand framträdde som ett allt mer tydligt och självklart ideal och inte bara som ett ideal att "sträva efter", och där diskretionsidealet allt mer framträdde som ett anti-ideal – var idealet än så länge inte självklart, det måste förklaras. Inte ens så sent som 1976 var att "komma ut" något självklart och begreppet förklarades återkommande.⁴⁵ I materialet framgår det emellertid även tydligt hur diskretionsidealet, som en parallell process, framställdes som något som allt mer behövde förklaras under dessa år. Under en övergångsperiod framstod det som möjligt att välja.⁴⁶ 1980, i samband med Peejs ledare i *Revolt* som refererades inledningsvis, var det inte längre möjligt att välja diskretion utan att behöva förklara sig. Detta skedde antingen genom att markera identifikation med idealet genom att beskriva den egna icke-öppenheten som en tillfällig livsstil i väntan på att man skall våga ta steget att komma ut, eller genom att göra retoriskt motstånd mot idealet genom hänvisning till att det var ens privatsak.

Ett förbund för sexuellt likaberättigande eller ett förbund för homosexuella 1964–1965 publiceras fyra böcker i Sverige på temat icke-heterosexualitet där homosexuella beskrivs som del av gruppen "sexuella minoriteter" eller "sexuella avvikare".⁴⁷ 1965 debatterades två av böckerna i *Följeslagaren*, Knut

44. Robert D. Robinson, "Att acceptera sig själv", *Revolt* 1972:3, s. 12–17.

45. Se t. ex. Johan, "Stolta bögar på marsch", *Revolt* 1976:10, s. 32; Hans, "Kom med oss ut ur buskarna", *Revolt* 1976:11, s. 2.

46. Se t. ex. "Jag väljer att smyga", *Revolt* 1977:8, s. 17.

47. Henning Pallesen, *De avvikande* (Stockholm 1964); Lars Ullerstam, *De erotiska minoriteterna* (Uddevala 1964); Christopher Palem, *Man i bur. Bekännelser av en homosexuell* (Uppsala 1965); Knut Lagrup, *Avvikelser* (Stockholm 1965). Lagrup hade även skrivit artiklar i *Ord och Bilds* "sexnummer" 1965:3 om "homofila tidskrifter". För kommentarer kring *Ord och Bild*-artiklarna i homopressen, se Ulf

Lagrups *Avvikelser* och Christopher Palems *Man i bur: bekännelser av en homosexuell*. Ulf Hörby var starkt kritisk till böckerna och den huvudsakliga kritiken, främst riktad mot Palem, var bristen på distinktion mellan homosexuella och olika sorters "perversioner". Denna brist på distinktion, menade Hörby, skulle leda till att boken, snarare än att bidra till ökad förståelse för homosexuella, skadar dem och deras sak.⁴⁸ I ett insändarinlägg i *Följeslagaren* problematiserades kritiken delvis av Carl Rådemyr-Regman, som menar att Palems bok "bär en vilsledande undertitel", att "burmannen" snarare än homosexuell "tydligt är bisexuell" liksom "tillhör en övererotiserad typ som förgäves vänder sig till läkare för att få medicin som motverkar driften". Rådemyr-Regman menade dock att bokens handling inte var "alltför osannolik"; att det fanns en risk att boken "kanske kommer att öka förvirringen" men att den ändå "bör kunna läsas med viss behållning även av homosexuella, då boken så klart gisslar den intolerans och de fördomar som ännu möter de homosexuella i samhället".⁴⁹

Det var sällan bisexualitet diskuterades som en särskild fråga i Rådemyr-Regmans egen tidning *HOMO*. Bisexualitet och bisexuella praktiker var snarare relativt väl integrerad i tidningen, ungefär på samma villkor som homosexualitet och homosexuella praktiker. Genomgående betonade Rådemyr-Regman såväl homo- som bisexuella som del av gruppen sexuella minoriteter. Även om tidningens och Rådemyr-Regmans egen inställning till bisexualitet framstod som avslappnad förefaller denna attityd – i likhet med debatten med Hörby – inte helt delas av läsarna. Ödet för seriestrippen "Pianoläraren" som presenterades inledningsvis var ett uttryck för denna ambivalens.

Diskussionen om inkludering och exkludering tar liksom diskussionen om öppenhet gentemot diskretion fart först 1971. Diskussionen rasade i flera olika debatter.⁵⁰ Här har jag valt att exemplifiera diskussionen utifrån en debatt kring vilka som skall inkluderas och exkluderas i RFSLs målgrupper.

1971–1972 kan ses som en tid som markerade ett viktigt skifte inom RFSL.

Hörby, "Litteratur", *Följeslagaren* 1965:2–3, s. 23 och Carl Regman, "Box 850", *Följeslagaren* 1965:4, s. 22.

48. Ulf Hörby, "Litteratur", *Följeslagaren* 1965:1, s. 18–19; Hörby (1965:2–3), s. 23.

49. Carl Regman 1965:4, s. 22.

50. Andra exempel på temat återfinns i diskussioner under samma tid kring "träffstället", som dels kretsar kring olika definitioner av platser där män som har sex med män kan möta likasinnade (vilka platser som är bättre eller sämre – moraliskt, socialt, identitetsmässigt eller sexuellt – än andra?), och dels kring frågan om ställen för icke-heterosexuella skall vara köns- och/eller sexuellt separatistiska eller mixade (exempelvis om kvällar på RFSL Stockholms klubb Klubb Timmy som skall vara till för enbart män eller enbart kvinnor).

RFSLs kongress 1971, eller "den numera smått historiska Uppsalakongressen" som den refererades som i *Tidskrift för RFSL* 1975,⁵¹ skulle kunna beskrivas som en händelse då gamla RFSL går i graven för att ersättas av den nya homorörelsen. Under några brytningsmånader återkom en intern kritisk diskussion inom homorörelsen i *Viking/Revolt*. Diskussionen tog både sin utgångspunkt i diskussionerna kring öppenhet gentemot diskretion och kring inkludering gentemot exkludering. Såväl RFSL som "det homosexuella gettot" fungerade som måltavla. Kritiker pekade på svårigheten att "komma in" på grund av upprätthållande av "barriärer" som kom sig av fördomar och misstänksamhet "på båda sidor".⁵² Under hösten 1971 och våren 1972 rapporterar *Revolt*, och i viss mån även *Följeslagaren*, från två viktiga årsmöten för RFSL-förbundet: det extra årsmötet i Stockholm 18–19 september 1971 samt kongressen i Örebro våren 1972. I *Revolt* beskrev Holm förändringen i och med det årsmötet som att förbundet nu hade tagit "det första trevande – men viktiga – steget ur ghettotillvaron". Två förändringar betonades som särskilt viktiga. För det första att riksförbundet inte längre skulle vara koncentrerat till Stockholm. För det andra att förbundet inte längre skulle vara ett förbund för enbart homosexuella, utan att förbundet skulle vara öppet för alla som är "sexuellt undertryckta i samhället".⁵³

Följeslagaren konstaterade 1972 att "en enhällig kongress har beslutat att ändra målsättningen för RFSL till att gälla samtliga sexuella minoriteter".⁵⁴ I ledaren i samma nummer betonade den nye förbundsordföranden för RFSL och tillika tidningens redaktör, Stig-Åke Petterson, betydelsen av "upplysning och öppenhet" om "de sexuella minoriteterna". I en av RFSL föreslagen programförklaring som publicerades i numret betonas även där "sexuella minoriteter".⁵⁵ Senare samma år presenterade RFSL sig nu som "Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL), som är de sexuella minoriteternas intresseorganisation" och meddelade att förbundet under hösten kommer "att

51. *Tidskrift för RFSL* 1975:3, s. 4f.

52. Se t. ex. "Maj-Britt. Månadens porträtt", *Viking* 1971:1, s. 3; Carl Regman, "Kommunikationsproblem och samordning", *Revolt* 1971:4, s. 28; Barbro Sahlin, "Kommunikationsproblem och samordning", *Revolt* 1971:6, s. 40.

53. Michael Holm, "På väg mot ett nytt Riksförbund", *Revolt* 1971:9, s. 6. Se även Björn, "RFSL – Nya, friska tag", *Revolt* 1972:3, s. 26.

54. *Följeslagaren* 1972:1, s. 23. Detta kan jämföras med de uppgifter som återfinns i historieskrivningen om RFSL, baserade på Robert Karlsson Svärds uppgifter, som återfinns såväl i Hanna Bertilsdotter, "Maskrosbarn. Den internationella och svenska birörelsens historia", *Lambda nordica*, 5(2001):1–2; som i RFSL, "HBT-historia", <<http://www.rfsl.se/?p=413>>, 9/3 2009.

55. *Följeslagaren* 1972:1, s. 17.

ytterligare intensifiera kampen för sexuellt likaberättigande”. De konkreta kampområden som nämndes är emellertid företrädesvis sådana som kan ses som en kamp för homosexuella.⁵⁶

Såväl *HOMO* som *Viking/Revolt* markerade en övergång från diskretionsideal till öppenhetsideal som det dominerande. I likhet med *HOMO* präglades *Viking/Revolt* av ett användande av pornografi som uttryck för både lust och sexualpolitik. Till skillnad från *HOMO* framstod emellertid *Viking/Revolt* som mer ambivalent när det gällde subjektfokus. Ambivalensen kan möjligen förstås i relation till retoriska utspel inom RFSL – återgivna i RFSL-pressen och i *Viking/Revolt* – som under 1970- och 1980-talen blir allt mer homosexuellt exklusiva.

Under perioden som *Viking/Revolt* gavs ut återfinns ett inkluderande fokus på olika typer av sexuella minoriteter. Samtidigt dominerade artikelmaterial om homosexuella, homosexualitet som en subjektivitet och homosexuella som grupp. Referenser till bisexualitet förekommer mer frekvent i den tidsmässigt första delen av *Viking/Revolt*-materialet och beskrevs här återkommande både som något ursprungligt eller naturligt, något alla i grunden var och som något världen inte var moget för – ännu. Efter 1971–1972 förändrades språkbruket i *Viking/Revolt*. Från och med 1973 återfinns betydligt mera tal om homosexuella (och bögar) i *Revolt*. Detta är en tendens som förstärks med tiden. Tal om bisexuella och bisexualitet blir allt mer sporadiskt förekommande. Begreppet homofil, som var frekvent förekommande före 1971, används sällan efter 1972 med undantag för artiklar skrivna av äldre skribenter.⁵⁷ Parallellt med att ordet homosexuell och ordet bög blir allt mer dominerande var det dock inte alltid entydigt vad ordet står för när det gällde vilka som skulle inkluderas och exkluderas. I en artikel i *Revolt* 1979 skrev exempelvis Kjell Rindar, förbundsordförande i RFSL, på temat folkbildning om homosexualitet. I artikeln ställdes frågan: ”Homosexuell – vad är det?” Rindar svarade:

För enkelhetens skull använder vi ofta ordet ”homosexuell” när vi informerar. Då är det viktigt att vi först talar om vad vi menar med det. Vi tror att alla människor kan hysa både homo- och heterosexuella känslor i olika utsträckning. En ”homosexuell” är någon som har mer homosexuella än

56. ”Aktuellt i RFSL”, *Revolt* 1972:10, s. 57. Exempel på de områden som nämns var homosexuella i arbetslivet och de olika politiska partiernas syn på homosexualitet. Ett undantag gjorde frågan om skäggborttagningsoperationer, som kan ses som kamp för man till kvinna-transsexuella.

57. Med det avses skribenter som även varit frekvent förekommande under 1960-talet i *Följeslagaren* eller *HOMO*.

heterosexuella känslor. Det finns alltså inga skarpa gränser mellan homo- och heterosexuella människor.⁵⁸

Även om RFSL under 1971–1972 bestämde sig för att verka för sexuellt lika-berättigande var inte frågan om sexuella minoriteter, eller frågorna om vilka som skulle inkluderas eller exkluderas i praktiken, slutdiskuterade 1972. Även i fortsättningen framstod frågorna som spänningsfylld i homopressen. Det är dock först mot slutet av 1970-talet fram till mitten av 1980-talet som den direkta diskussionen blossar upp på nytt med full kraft. Här tydliggjordes inte sällan *Revolts* skribenter – i likhet med tidigare *HOMOs* skribenter – som företrädare för det mer inkluderande idealet. Dessa förhöll sig kritiska till företrädare för det mer exkluderande idealet, som exempelvis återfanns bland aktivister inom RFSL och bland RFSL-pressens skribenter. I *Revolt* 1976 beskrev exempelvis signaturen Peej, med anledning av RFSLs kongress samma år, hur aktivister inom förbundet argumenterade för "tillsättandet av en arbetsgrupp för neofila (neofil är lika med pedofil)" utifrån argumentet att "RFSL är ett förbund för *sexuellt likaberättigande*". Trots detta röstades förslaget ner av kongressen. Peej beskrev pedofili som "en alltför känslig fråga" för förbundet och avslutar: "Med en massa bortförklaringar röstades hela frågan ner. Det finns ju lokalavdelningar där man anstränger sig för att vara så 'normal' som möjligt. Det ligger nära till hands att kalla RFSL för Riksförbundet för *Sublimerade Lustar*."⁵⁹

Diskussionen fortsatte i samband med att RFSL skickade ut ett pressmeddelande i mars 1979. I pressmeddelandet kritiserade RFSLs pressekreterare Lars Lingvall Olof Palme för att han hade "uttalat sig mot intoleransen mot 'avvikande' i riksdagens utrikesdebatt som diskuterade situationen i Iran där bland andra homosexuella avrättats". Lingvall undrade om Palme avsett "oss homosexuella när han talar om 'avvikare'". Detta menade Lingvall var "ett tecken på djup okunskap", och beteckade sig för "att jämföras med exhibitionister och fetischister av allehanda slag". Pressmeddelandet refererades och kommenterades av signaturen Robert i *Revolt*:

Till dess jag tog emot RFSL:s pressmeddelande har jag levat i den villfarelsen att bokstäverna RFSL står för SEXUELLT LIKABERÄTTIGANDE. Men så kan det ju inte vara eftersom exhibitionister och fetischister inte

58. Kjell Rindar, "Folkbildning kring homosexualitet", *Revolt* 1979:9, s. 20. Se även Peej, "Vad är egentligen homosexualitet?", *Revolt* 1980:12, s. 3.

59. Peej, "Sublimerade lustar. Om RFSL:s kongress 1976", *Revolt* 1976:4, s. 6.

accepteras i RFSL. Fortsätter Lingvall som han börjat, och tar bort två grupper avvikare per gång, har han snart också rationaliserat bort oss homosexuella. Det betackar VI oss för!⁶⁰

1983 återkom frågan om vilka som skulle inkluderas och exkluderas på RFSL:s kongress. En motionär, Sten Pettersson, argumenterade för en namnändring "som klart skulle visa att RFSL jobbar för homosexuellas rättigheter". Revolt-skribenten Jon Voss skrev:

Kongressen höll med om att en modernisering av namnet vore bra, men ville inte ta beslut genast. En grupp ska under året arbeta med att få fram ett nytt namn. I flera år har man diskuterat om transsexuella ska omnämnas i RFSL:s ändamålsparagraf. I år gick förslaget igenom! Sen en tid tillbaka har klubb Benjamin (de transsexuellas förening) varit medlem i RFSL. Nu ansåg kongressen det var dags att även i stadgarna inkorporera gruppen. Så arbetar RFSL nu officiellt för homo- och bisexuella + transsexuella.⁶¹

Parallellt med detta steg mot inkludering förändrades dock användningen av begreppet "solidaritet". Solidaritet användes återkommande i materialet från och med 1973. Under 1970-talet betonades emellertid en mer inkluderande betydelse av begreppet. Exempelvis betonades allmänt betydelsen av solidaritet, såväl inom gruppen av personer som var sexuellt attraherade av personer av samma kön, som när andra visar solidaritet med gruppen.⁶² Det var dock inte förrän 1983, samtidigt som RFSL bestämde sig för att inkludera transsexuella bland sina målgrupper, som tal om det mer exkluderande "homosexuell solidaritet" började användas i materialet, främst i referenser till aktiviteter inom RFSL.⁶³ Detta tolkar jag som ett uttryck för att spänningen, kanske särskilt inom RFSL, mellan inkludering och exkludering inte

60. Robert, "Bögiga nyheter", *Revolt* 1979:5, s. 17.

61. Jon Voss, "Nytt från rörelsen. RFSL-Kongressen 1983", *Revolt* 1983:5, s. 54.

62. Exempelvis i "Ensamstående pappa med fyra barn", *Revolt* 1973:4, s. 9; Michael, "Press och homosex", *Revolt* 1975:10, s. 8f; Sven Englund, "Inte bara hur man förtrycker och våldtar kvinnor utan att känna skuld. Några intryck från mansrörelsen i USA", *Revolt* 1979:7, s. 20; "Vaktombyte på Du&Ich. Wolfgang Selitsch chefredaktör för Västtysklands största homotidning", *Revolt* 1979:12, s. 20f; Johan Falk, "Glimtar från frigörelseveckan", *Revolt* 1980:11, s. 28.

63. Tal om betydelsen av "solidaritet mellan homosexuella" var centralt i samband med kongressen 1983. "RFSL:s kongress del II", *Revolt* 1983:6, s. 60. Tal om homosexuell solidaritet utgjorde även en punkt utifrån vilken RFSL:s förbundsordförande Kjell Rindar talade under Frigörelsehelgen i Göteborg 27–29 maj, *Revolt* 1983:5, s. 53.

lösts 1983, även om den kanske delvis började framställas eller diskuteras i andra former och med andra formuleringar.

Avslutande reflektioner

Att *HOMO* tog farväl av den icke-homosexuellt orienterade seriekaraktären Pianoläraren 1969 som en följd av påtryckningar från läsekretsen innebar knappast att sista ordet var sagt i frågan om inkludering och exkludering. Debatten om inkludering och exkludering tog inte heller slut 1983. Klubb Benjamin valde exempelvis att gå ur RFSL-förbundet 1985.⁶⁴ Det dröjde dock till år 2001 innan transpersoner⁶⁵ kom att inkluderas efter några år av intern RFSL-debatt bland förbundets målgrupper.⁶⁶ Under sommaren 2007 meddelade RFSL i ett pressmeddelande att förbundet bytte namn till RFSL – Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter. Som skäl angavs att det var viktigt att namnet "speglar medlemskåren och målsättningen med verksamheten." Det tidigare namnet, Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande, uttryckte enligt förbundet inte tydligt att "RFSL är en organisation som arbetar för alla hbt-personers rättigheter". Även om förbundet i och med detta valt att sätta punkt för denna gång är det utifrån ett historiskt perspektiv möjligt att debatten kommer att tas upp igen, vid ett senare tillfälle.⁶⁷

Till skillnad från diskussionen om inkludering och exkludering förefaller det emellertid i stort råda konsensus inom HBT-världen vad gäller idealet om öppenhet. Uttryck för ett svenskt diskretions-, snarare än ett öppenhetsideal, bland män som har sex med män får man i dag i stället leta efter i berättelser bland män som har sex med män *utanför* HBT-världen.⁶⁸

64. "Benjamin lämnar RFSL", *Kom Ut!* 1985:1–2, s. 19.

65. Transperson är det begrepp som sedan slutet av 1990-talet används inom sexualpolitiken, då särskilt inom RFSL. Utifrån Wikipedia kan transpersoner definieras som "personer som genom sina könsuttryck och/eller könsidentiteter avviker från könsnormen. Det kan till exempel vara transvestiter, transgänder, dragkings/dragqueens, transsexuella, intergender och intersexuella." Wikipedia, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Transperson>>, 4/3 2009.

66. RFSL, "HBT-historia", <<http://www.rfsl.se/?p=413>>, 2/3 2009. Debatten utspelades såväl i informella sammanhang som exempelvis på olika mailingslistor, som i mer formella sammanhang som exempelvis på förbundets kongresser mellan 1999–2001, i förbundets tidning *Kom Ut!* samt i flera artiklar i RFSLs lokalavdelningars tidningar/medlemsblad.

67. "Pressmeddelande från RFSL förbundet: RFSL byter namn till RFSL – Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter", pressmeddelande via E-post till författaren, 2/7 2007. I författarens ägo. Exempelvis kan namnbytet sättas i relation till de debatter om förbundets målgrupper som ägde rum i samband med RFSLs kongresser 2003–2007, då frågan debatterades om förbundet skulle inkludera sexarbetare och BDSM-utövare.

68. Se Bertilsdotter Rosqvist (2007).

Utifrån de diskussioner som tagits upp i denna queerhistoriskt orienterade artikel vill jag argumentera för betydelsen av att – med utgångspunkt i den mer aktivistiska versionen av begreppet homonormativitet – vända den queerhistoriska blicken inåt. Detta för att kritiskt granska de konstruktioner, och upprätthållande av vissa praktiker och subjektiviteter, som ses som mer eftersträvsvärda och begripliga än andra inom HBT-gruppen, i det här fallet hur de kom till uttryck i den svenska homopressen. Jag ser det som betydelsefullt att undersöka konstruktioner och upprätthållande av normer inom HBT-samhället. I detta ingår en kritisk granskning av inkludering av vissa specifika praktiker (exempelvis icke-heterosexuella) och subjektiviteter (exempelvis personer som identifierar sig som homosexuella) inom ramen för homonormativa föreställningar om god sexualitet. Det vill säga ett (bisexuellt teoretiskt) kritiskt perspektiv på homonormativitet så som den kommer till uttryck och reproduceras inom HBT-gruppen.

Berättelsen om sexualitetens historia riskerar att reproducera en homonormativ linjär utvecklingsberättelse med början i ett förmodernt, odifferentierat praktikcentrerat *då* som slutar i ett modernt, differentierat (homosexuellt) subjektorienterat *nu*. Utifrån detta kritiska perspektiv på homonormativitet vill jag snarare se processen som en pågående – om än under olika historiska perioder i modern tid olika intensiv – diskursiv kamp mellan två konkurrerande moderna subjektideal bland män som har sex med män. Å ena sidan identifikationen med en vidare och mer inkluderande grupp bestående av "sexuella minoriteter", "sexuella avvikare" (med 1960-talets vokabulär), eller "queera" (med 2000-talets vokabulär). Här återfanns såväl personer som enbart attraherades sexuellt av personer av samma kön som olika typer av andra. Den gemensamma erfarenheten bestod i att man utifrån majoritetssamhällets perspektiv sågs som "sexuella avvikare". Solidaritet över sexualitetsgränserna betonades, utifrån föreställningen om ett förtryck som riktades mot sexuella avvikare oberoende av vilken typ av sexuell avvikare man var. Å andra sidan identifikationen med en mer exklusivt homosexuell grupp. Här uteslöts andra begärspraktiker och subjektiviteter än de exklusivt homosexuella och i stället betonades homosexuell solidaritet eller solidaritet med och inom gruppen homosexuella.

Att båda dessa subjektideal betonar idealet om öppenhet gör mig misstänksam. Därför vore ett kritiskt granskande av öppenhetsidealet i relation till homonormativitet, samt inkludering och exkludering i den goda (icke-hetero)-sexualitetens namn, utgöra en spännande uppgift för framtida forskning.

"We bid the piano teacher farewell" – rhetorical constructions of a homosexual male subjectivity according to the communication of openness and homosexual exclusivity in Swedish gay media 1965–1986

Several researchers have argued that gay media is vital in the process of shaping a (modern) homosexual male subjectivity and a (modern) LGBT-community. In this paper, critical bisexual theory is used to deconstruct and analyze various types of ideals and the ways these ideals are preserved. This critical theory is applied to an analysis of ideals and norms among men having sex with men, as expressed in articles published in Swedish gay magazines 1965–1986. Rather than the presence of a sequential transition from non-specific practices into a homosexual (male) subjectivity, several competing ideals and available subjectivities were present in this period. The first ideal can be described as an ideal expressing *disclosure* and *exclusive* homosexuality. It is formed in relation to an ideal of *discretion* as well as a more including ideal of sexual *affinity* across the boundaries of sexuality. Finally, the concept of *homonormativity* is introduced and an argument made for the importance of critically reviewing its implications; the constructions and the maintenance of certain practices and subjectivities as being more worth striving for and more intelligible than other competing practices and subjectivities within the LGBT-community.

Keywords: gay media, homonormativity, disclosure, homosexuality, critical bisexual theory